

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Августюк Марії Миколаївни
«Емоційний інтелект студентів у контексті метакогнітивного
моніторингу»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук
зі спеціальності 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Дисертація Марії Миколаївни Августюк обумовлена розвитком когнітивної психології освіти як відносно нової галузі та присвячена актуальній на сьогодні темі дослідження особливостей прояву емоційного інтелекту у структурі точності метакогнітивного моніторингу. Результати комплексного дослідження репрезентовані за допомогою ґрунтовнішого вивчення поняття емоційного інтелекту, вдосконалення концепції системи емоційного інтелекту, уявлень про основні моделі, чинників, структури та механізмів формування емоційного інтелекту, опису підходів до операціоналізації, онтогенетичних аспектів розвитку, рівнів сформованості, функцій та особливостей зв'язку емоційного інтелекту з основними характеристиками метапізнання, місця емоційного інтелекту в навчальній діяльності. Крім того, увагу звернено на обґрунтування чинників точності метакогнітивного моніторингу, визначення зв'язку з результативністю навчальної діяльності, вивчення впливу характеристик емоційного інтелекту, особистісних якостей та метапізнавальних особливостей, статевих відмінностей та вікових особливостей, а також характеристик навчального матеріалу на точність метакогнітивного моніторингу навчальної діяльності здобувачів вищої освіти, окреслено можливі шляхи сприяння підвищенню точності метакогнітивного моніторингу навчальної діяльності студентів засобами емоційного інтелекту. Враховуючи позицію вітчизняних та зарубіжних науковців, авторка пропонує своє бачення вирішення проблеми в контексті навчальної діяльності студентів ЗВО.

Заслуговує схвалення ретельний аналіз стану розробки проблеми особливостей прояву емоційного інтелекту в структурі точності метакогнітивного моніторингу, що дозволило авторці акцентувати увагу на невивчених досі питаннях та відповідно спрямувати дослідження в потрібне русло. Мета, основні завдання, об'єкт та предмет, методи дослідження демонструють логіку побудови дисертації. Науковиця ставить серйозні, однак реалістичні завдання та успішно їх вирішує в процесі виконання дослідження, отримуючи теоретичні та практичні результати, які заслуговують схвального відгуку. Наукова новизна роботи викладена коректно, послідовно, системно та відображена у висновках. Позитивне враження викликає практична значущість дослідження, представлена науково-прикладними розробками, які застосовуються в різних сферах практики та навчально-виховному процесі закладів вищої освіти, і є корисними для науковців, науково-педагогічних працівників, психологів-практиків, здобувачів вищої освіти, а також усіх суб'єктів пізнавальної діяльності, які працюють з інформацією.

Результати комплексного дослідження апробовані на міжнародних, всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях. Зокрема, результати дослідження викладені в 41 друкованій праці: в 1 одноосібній монографії, 19 статтях у наукових фахових виданнях України, 3 статтях у закордонних наукометричних виданнях, що індексуються у SCOPUS та Web of Science, 15 публікаціях у збірниках матеріалів конференцій та 3 публікаціях методичного характеру.

Варто відзначити раціональність побудови та продуманість структури дисертації, ґрунтовність і професійність психологічного аналізу, логічність викладу та цілісність змісту дисертаційної роботи. Робота містить 78 таблиць та 30 рисунків, додатки. Це дало змогу авторці в достатньому обсязі репрезентувати отримані експериментальні дані, здійснювати їх порівняння та аналіз.

Крім того, вважаємо за доцільне зауважити, що дисертація має належний рівень теоретико-методологічного та емпіричного обґрунтування, містить нові погляди на вирішення заявленої проблеми. Так, для виокремлення результатів теоретичного аналізу проблеми дослідження емоційного інтелекту у першому розділі авторка розглядає дискусійні характеристики означеного концепту крізь призму вдосконалення концепції системи емоційного інтелекту, зокрема, з описом ролі емоційного інтелекту в навчальній діяльності студентів. Емоційний інтелект розглядається як складна інтегрально-ієрархічна система, яка базується на єдності когнітивних, емоційних, адаптаційних та соціальних складових у процесі внутрішньоособистісних та міжособистісних здібностей ідентифікувати та оцінювати емоції, сприяти емоційній фасилітації мислення, розуміти емоції та керувати ними з метою динамізації інтенсивного емоційного та інтелектуального розвитку особистості. З когнітивними здібностями, згідно з авторкою, безпосередньо пов'язані такі структурні компоненти емоційного інтелекту, як ідентифікація емоцій та розуміння емоцій, з емоційними здібностями – керування емоціями, з адаптаційними – керування емоціями в стресових ситуаціях, з соціальними – соціальна емпатія та керування емоціями інших людей.

Варто відзначити розкриття психологічного змісту поняття емоційного інтелекту з поняттями емоційної зрілості, емоційного мислення, емоційної компетентності, емоційної креативності, емоційної культури, емоційної грамотності, що актуалізує подальші дослідження, характеристику основних підходів до операціоналізації емоційного інтелекту тощо.

Актуальність другого розділу дисертації щодо вивчення особливостей прояву емоційного інтелекту в структурі метакогнітивного моніторингу окреслюється авторкою зважаючи на недостатнє дослідження у науковій психологічній літературі проблеми зв'язку емоційного інтелекту з метакогнітивним моніторингом. Дисертантка пропонує нашій увазі вдосконалений зміст поняття метакогнітивного моніторингу, розширює

уявлення про метакогнітивний моніторинг як процесуальний аспект метапізнання з виокремленням його видів, чинників точності, ролі та місця в системі саморегульованого навчання, виділяє основні підходи до вимірювання точності суджень, описує особливості зв'язку метакогнітивного моніторингу з метакогнітивним контролем. З метою визначення особливостей прояву емоційного інтелекту в структурі метакогнітивного моніторингу, авторка вдосконалює уявлення про функції емоційного інтелекту та його зв'язок з основними характеристиками метапізнання. Вагомим результатом дослідження є розроблена теоретико-концептуальна модель зв'язку емоційного інтелекту з точністю метакогнітивного моніторингу. Модель ураховує такі структурні компоненти емоційного інтелекту, як когнітивні та емоційні здібності, притаманні для внутрішньоособистісного та міжособистісного емоційного інтелекту, і які передбачають дослідження особливостей емоційного інтелекту відповідно до когнітивних, емоційних, адаптаційних та соціальних процесів. До складу моделі входять також рефлексивні компоненти та особливості метакогнітивної обізнаності, враховано вікові особливості та статеві відмінності. Характеристики навчального матеріалу виступають ситуативним аспектом. У стратегічному плані дослідження особливості прояву емоційного інтелекту в структурі метакогнітивного моніторингу навчальної діяльності представлені компонентами емоційної обізнаності, розуміння емоцій, ідентифікації можливих стратегій поведінки, сприяння ефективному керуванню емоціями.

У третьому розділі авторка представляє результати емпіричного дослідження особливостей прояву емоційного інтелекту в структурі точності метакогнітивного моніторингу навчальної діяльності студентів ЗВО. Емпірично визначено особливості прояву емоційного інтелекту студентів у розрізі виокремлених у результаті теоретичного аналізу чинників точності метакогнітивного моніторингу, а також здібності ідентифікувати та

оцінювати емоції і відтінки емоційних переживань, що виникли внаслідок зворотного зв'язку.

У четвертому розділі представлено результати апробації тренінгової програми підвищення точності метакогнітивного моніторингу навчальної діяльності здобувачів вищої освіти засобами емоційного інтелекту. За результатами апробації тренінгової програми встановлено статистично значимі відмінності між показниками точності суджень метакогнітивного моніторингу за всіма типами в експериментальній групі до та після проведення формувального етапу експерименту. Крім того, згідно з дисертанткою, студенти відзначились нижчими показниками емоційного інтелекту, рефлексивності та метакогнітивної обізнаності відповідно до їхніх рівнів в експериментальній групі до проведення тренінгу. Натомість, істотних зрушень у рівнях означених характеристик студентів у контрольній групі не було виявлено, що підтверджує дієвість та ефективність тренінгової програми. На основі отриманих результатів з метою формування ефективного метакогнітивного моніторингу авторкою розроблено психолого-дидактичні поради до підвищення точності метакогнітивного моніторингу навчальної діяльності в здобувачів вищої освіти засобами емоційного інтелекту, що передбачають формування здібностей сприяти емоційній обізнаності, розуміти емоції, ідентифікувати стратегії поведінки, а також керувати емоціями.

Загалом, дисертантка використала достатньо апробований у психології валідний емпірико-дослідницький інструментарій, чітко та ґрунтовно подала математико-статистичний аналіз даних, розлого та зрозуміло здійснила інтерпретацію отриманих результатів. Варто також позитивно відмітити наочне представлення результатів дослідження.

Реферат та опубліковані наукові праці відображають основні положення проведеного дослідження й відповідають змісту дисертаційної роботи. Висновки співвідносяться з поставленими завданнями дослідження,

змістовно та на високому рівні узагальнення відтворюють отримані результати як теоретичного, так і емпіричного дослідження.

Однак, при загальній позитивній оцінці дисертації варто зробити певні зауваження і побажання щодо здійсненого дослідження:

1) Розділяємо позицію авторки щодо відсутності єдиної концепції чинників емоційного інтелекту. Все ж таки, на нашу думку, для уможливлення повноцінного розвитку суб'єкта пізнання зі збереженням соціального та психологічного здоров'я варто було б глибше зупинитись на теоретичній характеристиці інтегрального аспекту емоційного інтелекту.

2) Авторка пропонує теоретико-концептуальну модель зв'язку емоційного інтелекту з точністю метакогнітивного моніторингу навчальної діяльності студентів ЗВО, яка комплексно представлена компонентами емоційної обізнаності, розуміння емоцій, ідентифікації можливих стратегій поведінки та сприяння ефективному керуванню емоціями. Вважаємо за доцільне детальніше охарактеризувати такі структурні компоненти емоційного інтелекту, як когнітивні та емоційні здібності, притаманні для внутрішньоособистісного та міжособистісного емоційного інтелекту, і які передбачають дослідження особливостей емоційного інтелекту відповідно до когнітивних, емоційних, адаптаційних та соціальних процесів.

3) Наукова робота дисертантки має обґрунтовану та достатньо репрезентативну вибірку (233 особи), яка охопила студентів різних курсів. Доцільно було б збільшити емпіричну вибірку дослідження за рахунок студентів різних спеціальностей з метою вивчення динаміки розгортання показників емоційного інтелекту в структурі точності метакогнітивного моніторингу в реальних навчальних умовах. Це дозволило б виділити відмінності в динаміці розвитку показників емоційного інтелекту в структурі точності метакогнітивного моніторингу в лабораторному та природному експериментах.

4) Надмірним є зосередження уваги у лабораторному дослідженні на етапах прогностичного оцінювання ефективності написання тесту загалом,

прогностичного оцінювання рівня складності кожного завдання, оцінювання ефективності виконання кожного завдання, виконання завдань, оцінювання легкості / важкості виконання кожного завдання, ретроспективного оцінювання ефективності виконання кожного завдання, ретроспективного оцінювання ефективності написання тесту загалом.

Висловлені зауваження не зменшують позитивної оцінки наукової праці Марії Миколаївни Августюк, а фрагментарно уточнюють та презентують наше бачення окремих подальших перспектив вивчення проблеми особливостей прояву емоційного інтелекту у структурі точності метакогнітивного моніторингу.

На підставі проведеного аналізу вважаємо, що дисертація М. М. Августюк «Емоційний інтелект студентів у контексті метакогнітивного моніторингу» є актуальним, оригінальним, цілісним, завершеним дослідженням, яке має безперечну наукову новизну та практичну значущість для психолого-педагогічної теорії і практики. Структура, композиція, мова, стиль оформлення відповідають вимогам до відповідних наукових робіт. Дисертація виконана згідно з вимогами Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук (затвердженого постановою № 1197 Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 року), а її авторка Августюк Марія Миколаївна заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора психологічних наук зі спеціальності 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук, доцент,
професор кафедри
практичної психології
Львівського державного
університету внутрішніх справ

Відгук надійшов до редакції журналу «Вектор» 12 листопада 2023 р. Ученый секретар СВР Ірина Д.Ю.